

RAAD VAN STATE, AFDELING BESTUURSRECHTSPRAAK

IXe KAMER

A R R E S T

**nr. 224.733 van 19 september 2013
in de zaak A.209.352/IX-8049**

In zake: Sukhjot SINGH
bijgestaan en vertegenwoordigd door
advocaten Jo Van Acker en Pieter-Bram Lagae
kantoor houdend te 9820 Merelbeke
Jozef Hebbelynckstraat 2
bij wie woonplaats wordt gekozen

tegen:

het GEMEENSCHAPSONDERWIJS,
vertegenwoordigd door:

1. het centrale niveau van het Gemeenschapsonderwijs
bijgestaan en vertegenwoordigd door
advocaat Véronique Pertry
kantoor houdend te 1050 Brussel
Louizalaan 99
bij wie woonplaats wordt gekozen
2. de scholengroep 13-Zuid-Limburg van het Gemeenschapsonderwijs
bijgestaan en vertegenwoordigd door
advocaat Marc Stommels
kantoor houdend te 2000 Antwerpen
Amerikalei 220/14
bij wie woonplaats wordt gekozen

I. Voorwerp van de vordering

1. De vordering, ingesteld op 5 juli 2013, strekt tot de schorsing van de tenuitvoerlegging van:

“1) Het schoolreglement van Basisschool De Linde te Borgloon, goedgekeurd door de raad van bestuur van Scholengroep 13 op de vergadering van 28.02.2013.

- 2) De beslissing van de Raad van het Gemeenschapsonderwijs (GO!) van 01.02.2013 houdende de goedkeuring van de omzendbrief 2013/1/omz, alsmede houdende de opdracht aan de afgevaardigde bestuurder om de omzendbrief te bezorgen aan de Raden van Bestuur van de scholengroepen voor opname in de scholenreglementen en het personeelsbeleid van hun scholen, alsmede tot het opleggen van een algemeen verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens in haar scholen.
- 3) De omzendbrief 2013/1/omz ('Omsendbrief inzake het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens')."

Verzoeker vordert ook aan verwerende partij onder verbeurte van een dwangsom van 500 euro per schooldag te bevelen, bij wijze van voorlopige maatregel, dat zij hem vanaf 1 september 2013 toelaat "om met zijn tulband school te lopen in basisschool De Linde te Borgloon".

II. Verloop van de rechtspleging

2. De vertegenwoordigers van de verwerende partij hebben elk een nota ingediend.

Eerste auditeur Diane Mareen heeft een verslag opgesteld.

Met toepassing van artikel 90, § 1, vierde lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, is de zaak verwezen naar een kamer met drie leden.

De partijen zijn opgeroepen voor de terechtzitting, die heeft plaatsgevonden op 16 september 2013.

Kamervoorzitter Geert Van Haegendoren heeft verslag uitgebracht.

Advocaat Pieter-Bram Lagae, die verschijnt voor de verzoevende partij, advocaten Véronique Pertry en Kristof Caluwaert die verschijnen

voor de eerste vertegenwoordiger van de verwerende partij en advocaten Marc Stommels en Jan Fransen, die verschijnen voor de tweede vertegenwoordiger van de verwerende partij, zijn gehoord.

Eerste auditeur Diane Mareen heeft een met dit arrest eensluidend advies gegeven.

Er is toepassing gemaakt van de bepalingen op het gebruik der talen, vervat in titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973.

III. Inhoud van de bestreden beslissingen en feitelijke achtergrond van de zaak

3.1. Op 11 september 2009 beslist de Raad van het Gemeenschaps-onderwijs:

“In elke instelling van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap is het leerlingen, cursisten en personeelsleden voortaan niet meer toegelaten om levensbeschouwelijke kentekens te dragen.

Het verbod geldt voor alle zichtbare levensbeschouwelijke kentekens. Het verbod is van toepassing tijdens alle onderwijsactiviteiten, zowel binnen als buiten de schoolmuren.

Een uitzondering wordt toegestaan aan leerkrachten levensbeschouwelijke vakken. Deze leerkrachten mogen wel levensbeschouwelijke kentekens dragen, tijdens het levensbeschouwelijk vak. Tijdens de levensbeschouwelijke vakken mogen ook de aanwezige leerlingen levensbeschouwelijke kentekens dragen.

De Raad neemt de tijd om in een open dialoog tot een implementatie van het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke symbolen, te komen.

Tot 31 augustus 2010 krijgen de scholen, instellingen en centra waar momenteel het dragen van de levensbeschouwelijke kentekens toegelaten zijn, de tijd om zich hiermee in orde te stellen.”

Deze beslissing is door de Raad van State in haar tenuitvoerlegging geschorst bij arrest nr. 202.039 van 18 maart 2010.

De schorsing van de tenuitvoerlegging van het besluit van de Raad van het Gemeenschapsonderwijs van 11 september 2009 met betrekking tot het dragen van levensbeschouwelijke kentekens, bevolen bij arrest nr. 202.039 van 18 maart 2010, wordt opgeheven bij arrest nr. 215.009 van 8 september 2011.

Met betrekking tot twee beroepen tot nietigverklaring van hetzelfde besluit, stelt de Raad van State de afstand van het geding vast bij arresten nr. 219.639 en nr. 219.640 van 7 juni 2012.

De overige tegen het besluit van 11 september 2009 ingestelde beroepen heeft de Raad van State verworpen bij (geanonimiseerde) arresten nr. 220.245, nr. 220.246 en nr. 220.247 van 10 juli 2012, arrest nr. 220.248 van 10 juli 2012 inzake Jaswant Singh en anderen en arrest nr. 221.617 van 4 december 2012 inzake vzw United Sikhs (Belgium). Vastgesteld werd, telkens, dat het bestreden besluit ingevolge nieuwe beslissingen van verwerende partij “slechts is op te vatten als een interne, voorbereidende instructie die het Gemeenschapsonderwijs nog te gelegener tijd dient te implementeren” en dus niet als een ontvankelijk aanvechtbare administratieve rechtshandeling.

3.2. Op 1 februari 2013 beslist de Raad van het Gemeenschapsonderwijs om de omzendbrief 2013/1/omz ‘inzake het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens’ goed te keuren en hij “geeft opdracht aan de afgevaardigd bestuurder om de omzendbrief gelijktijdig te bezorgen aan de Raden van Bestuur van de scholengroepen voor opname in de schoolreglementen en het personeelsbeleid van hun scholen”.

Dit is de tweede bestreden beslissing.

3.3. De derde bestreden beslissing, de bedoelde omzendbrief 2013/1/omz ‘inzake het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens’, ondertekend op 1 februari 2013 door de afgevaardigd bestuurder van het Gemeenschapsonderwijs, luidt met weglating van de voetnoten:

“I. Ter inleiding:

1. Op 11 september 2009 nam de Raad GO! inzake het dragen van levensbeschouwelijke kentekens volgende beslissing:

[volgt de tekst geciteerd sub 3.2]

Op 3 februari 2012 besliste de Raad GO! de invoering van het ‘verbod’ uit te stellen gelet op de nog lopende procedures bij de Raad van State.

2. Het ‘verbod’ gaf immers aanleiding tot een aantal procedures bij de Raad van State en het Grondwettelijk Hof waarbij het ‘verbod’ werd aangevochten. Het Grondwettelijk Hof bevestigde in zijn arrest van 15 maart 2011 dat de ‘Raad van het Gemeenschapsonderwijs’ de bevoegdheid heeft om een dergelijk principieel verbod uit te vaardigen voor leerlingen.

3. In de procedures hangende voor de Raad van State over de grond van de zaak, met name of het ‘verbod’ in strijd [is] met een bepaling in een decreet, Grondwet of internationaal verdrag, werd geen uitspraak ten gronde gedaan aangezien de Raad van State vaststelde in zijn eindarresten dat de leerlingen, leerkrachten en belangen vzw’s die destijds beroep instelde geen actueel belang meer hebben.

4. Het ‘verbod’ dateert reeds van september 2009 en er zijn ondertussen vragen gerezen inzake de interpretatie vandaar dat deze omzendbrief een antwoord wenst te geven op de vraag hoe het ‘verbod’ dient geïnterpreteerd te worden. Hierbij werd rekening gehouden met de evolutie in de rechtspraak en rechtsleer in het bijzonder wat de leerlingen betreft de arresten van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, het advies van de afdeling wetgeving Raad van State van 13 juli 2012 en wat het personeel betreft het arrest Raad van State van 21 december 2010.

5 Wat de motivering van het ‘verbod’ betreft wordt verwezen naar de memorie in de zaak G/A 194.399/ XII- 6002 waarin het standpunt van de Raad GO! zeer uitvoerig werd uiteengezet en wat het personeel betreft het arrest van de RvS.

II. De Interpretatie van het ‘Verbod’

1. Waar is het verbod van toepassing ?

Het verbod is van toepassing in alle instellingen van het GO!.

2. Op wie is het verbod van toepassing ?

a) Op alle leerlingen basisonderwijs;

b) Op alle leerlingen en cursisten secundair onderwijs;

c) Op alle leerlingen deeltijds kunstonderwijs;

d) Op het personeel zoals omschreven in het artikel 2 § 1 van het ‘rechtspositiedecreet’ en de personeelsleden van de administratie van de Raad.

e) Op alle residenten in de internaten.

3. Op wie is het verbod niet van toepassing ?

f) Op alle cursisten in het volwassenen onderwijs;

g) De leerkrachten levensbeschouwelijke vakken, tijdens de levensbeschouwelijke vakken en m.b.t. kentekens die gerelateerd zijn aan het levensbeschouwelijk vak dat de leerkracht geeft;

h) De leerlingen tijdens de lessen levensbeschouwelijke vakken of tijdens de extra-murosactiviteiten in het kader van de levensbeschouwelijke vak-

ken;

i) Op de leerlingen die in het schooljaar 2012-2013, levensbeschouwelijke kentekens droegen en regelmatig school liepen in een GO! instelling waar nog geen ‘verbod’ van kracht was en dit tot het einde van hun schoolloopbaan in het onderwijsniveau: kleuter, lager of secundair.

4. Wanneer is het verbod van toepassing ?

Het ‘verbod’ is van toepassing op de personen opgesomd onder a tem. e tijdens de tijdstippen waarop zij onder de verantwoordelijkheid en onder het gezag van de instellingen vallen en zich bevinden op of binnen de infrastructuur van de instelling of wanneer zij deelnemen aan de extra-murosactiviteiten van deze instelling.

5. Hoe dient het verbod geïmplementeerd te worden ?

De onderwijsinstellingen nemen de bepalingen van het ‘verbod’ op in het schoolreglement. Hierbij geven de instellingen aan op welke wijze de overtreding van het ‘verbod’ op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens wordt gesanctioneerd.

De instelling voert een doeltreffend beleid om het ‘verbod’ te handhaven. Ze controleert de naleving van het verbod en treedt op tegen overtreders conform het eigen sanctiebeleid zoals vermeld in het schoolreglement.

De instelling kan het ‘verbod’ desgewenst aanvullen met extra maatregelen. Die aanvullingen kunnen enkel een meer restrictieve uitwerking hebben ten aanzien van het verbod. Deze mogelijkheid om het verbod te verstrengen is eveneens van toepassing op de personen opgesomd onder punt 3, f,g,h,l.

6. Hoe dient het verbod voor het personeel geïmplementeerd te worden ?

De inrichtende machten voeren een doeltreffend beleid om het ‘verbod’ te handhaven. Ze controleert de naleving van het verbod en treedt op tegen overtreders conform het eigen sanctiebeleid.

De instelling kan het ‘verbod’ desgewenst aanvullen met extra maatregelen. Die aanvullingen kunnen enkel een meer restrictieve uitwerking hebben ten aanzien van het verbod.

7. Vanaf wanneer is het verbod van toepassing ?

Het ‘verbod’ treedt in werking vanaf 1 september 2013 wanneer het nog niet voordien werd geïmplementeerd voor de leerlingen, voor het personeel geldt het verbod vanaf heden.

8. Wat met derden ?

Voor personen die niet onder dit ‘verbod’ ressorteren is het aangewezen om met externe partners, bijvoorbeeld poetsploegen of studenten die stage lopen, duidelijk afspraken te maken en het ‘verbod’ vast te leggen in een contract of een samenwerkingsakkoord.

9. Wat indien er toch nog onduidelijkheid rijst omtrent de interpretatie van het verbod?

Bij onduidelijkheid over de fundamentele toepassing van het ‘verbod’ kan advies gevraagd worden aan de Raadscommissie inzake het verbod op de levensbeschouwelijke kentekens.”

3.4. Het schoolreglement voor het schooljaar 2013-2014 van de basisschool De Linde te Borgloon, onderwijsinstelling die behoort tot de scholengroep 13 van het Gemeenschapsonderwijs, is de eerste bestreden beslissing. Van belang voor deze zaak is de volgende passus uit het schoolreglement, bekrachtigd door de raad van bestuur van de scholengroep op 28 februari 2013:

“Kledij en voorkomen:

Onze school waardeert persoonlijke smaak en overtuiging, maar het mag geenszins de bedoeling zijn om te provoceren, de goede zeden te schenden of de vrijheid van anderen te belemmeren. Noch de eigen veiligheid of gezondheid, noch die van anderen mag in het gedrang komen. De school kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor schade aan kledij toegebracht tijdens spel door trekken of vallen.

In sommige lessen is, ter wille van de hygiëne en/of de veiligheid, aangepaste kledij noodzakelijk. Soms zullen haarnetjes, badmutsen of beschermkledij aangewezen of zelfs verplicht zijn. Anderzijds zal de directeur of de betrokken leerkracht, naargelang de situatie, het dragen van hoofddeksels, sieraden, losse kledij, sjaaltjes e.d. verbieden als de hygiëne en/of de veiligheid dit vereisen. Bijvoorbeeld in de lessen lichamelijke opvoeding, en praktijkvakken, bij sport en zwemmen.

Actief pluralisme

Om ons pedagogisch project te kunnen realiseren is het in onze school niet toegelaten levensbeschouwelijke kentekens te dragen. Het verbod geldt voor alle zichtbare levensbeschouwelijke kentekens. Het verbod is van toepassing tijdens alle onderwijsactiviteiten, zowel binnen als buiten de schoolmuren. Enkel tijdens het levensbeschouwelijk vak mogen de aanwezige leerlingen zichtbaar levensbeschouwelijke kentekens dragen.

De school controleert de naleving van dit verbod en kan bij vaststelling van overtreding een sanctie opleggen overeenkomstig het orde- en tuchtreglement.”

Het schoolreglement geeft ook informatie met betrekking tot de mogelijke orde- en tuchtmaatregelen en de beroepsprocedure bij definitieve uitsluiting.

3.5. De ouders van verzoeker – die reeds tijdens het schooljaar 2012-2013 ingeschreven was als leerling in de basisschool De Linde en er niet verhinderd werd om de patka te dragen – worden op 11 juni 2013 per brief als volgt

op de hoogte gebracht van het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens (hierna ook kortweg ‘het verbod’):

“Beste ouders,

Vanaf 1 september 2013 is er in onze school een verbod van kracht op het dragen van zichtbare levensbeschouwelijke kentekens en dit ten gevolge van een beslissing genomen door de Raad van het GO.

Deze beslissing is gepaard gegaan met een ruime en brede bespreking omtrent de problematiek van het dragen van levensbeschouwelijke kentekens en de plaats die zij kunnen innemen in het neutraal onderwijs dat de Raad van het GO moet inrichten.

Waarom dit verbod?

Het recht om vrij levensbeschouwelijke kentekens te dragen, moet afgetoetst worden en in evenwicht gebracht worden met de rechten en vrijheden van anderen.

Het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens is ongetwijfeld van die aard dat niet alleen jonge meisjes maar ook andere kinderen op school worden beschermd tegen alle vormen van druk waarmee zij zouden kunnen worden geconfronteerd. Binnen ons pedagogisch project is één van de pijlers ‘neutraliteit’, dit recht op neutraal onderwijs wordt op deze manier gewaarborgd.

Wat betekent dit voor uw kind?

Alle zichtbare levensbeschouwelijke kentekens worden vanaf 1 september 2013 niet meer toegelaten. Het dragen van een patka, een kruisje,... is verboden.

In de klassen van levensbeschouwing is dit wel toegelaten, maar bij het verlaten van die klas worden de levensbeschouwelijke kentekens bedekt of verwijderd.

Beste ouders, wij zijn ons ervan bewust dat dit wellicht heel wat vragen oproept. Indien er onduidelijkheden zijn, maak dan gerust een afspraak en dan kunnen we dit zeker bespreken.”

3.6. Op 30 juni 2013 ontvangt verzoeker zijn eindrapport, met als advies dat hij “mag overgaan naar het 4^e leerjaar”.

IV. Ontvankelijkheid van de vordering, voor zover ze is gericht tegen de tweede en de derde bestreden beslissing

Exceptie

4. De tijdigheid van zijn vordering tegen de tweede en de derde bestreden beslissing brengt verzoeker in het inleidend verzoekschrift in verband met de aard van die beslissingen. Volgens verzoeker vormen ze een onderdeel van een complexe administratieve handeling en vermag hij ze dan ook op ontvankelijke wijze te bestrijden, samen met de eerste beslissing die ervan de finale uitloper heet te zijn en waartegen hij de voorliggende vordering tijdig zou hebben ingesteld.

5. Volgens de eerste vertegenwoordiger van verwerende partij is de vordering gedeeltelijk onontvankelijk *ratione temporis*.

Bij gebrek aan verplichting tot bekendmaking of betekening van de tweede en de derde bestreden beslissing, die volgens verwerende partij geen complexe handeling met de eerste bestreden beslissing vormen, gaat de termijn voor het indienen van een beroep in op de dag waarop verzoeker over een voldoende kennis beschikte om op nuttige wijze een beroep ertegen in te stellen. Zij wijst erop dat deze beslissingen het voorwerp hebben uitgemaakt van algemene mediabelangstelling op zaterdag 2 februari 2013, dat ze slechts interpretatie geven aan het reeds eerder bekende verbod van 11 september 2009 en dat de raadsman van verzoeker ten laatste op 4 april 2013 afschrift heeft ontvangen van de omzendbrief 2013/1/omz. van 1 februari 2013 ‘inzake het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens’ en van de beslissing van de Raad van het Gemeenschapsonderwijs van 1 februari 2013 waarbij die omzendbrief wordt goedgekeurd, zodat het beroep te laat is ingesteld, wat de tweede en de derde bestreden beslissing betreft.

Beoordeling

6. Verzoeker laat opvallend na om in zijn inleidend verzoekschrift aan te geven hoe en wanneer hij kennis kreeg van het bestaan en de inhoud van het verbod. Hij vindt het integendeel nodig de tijdigheid van zijn vordering onrechtstreeks te bepleiten op grond van de theorie van de complexe rechtshandeling. Voorts verklaart hij te weten dat door de vzw United Sikhs – die hij omschrijft als “een belangengroepering die opkomt voor de belangen van de leden van de Sikh-gemeenschap in België” – een annulatieberoep tegen voormelde beslissingen is ingesteld. Dit beroep en de eerdere, in het feitenrelaas genoemde beroepen van andere leden van de Sikh-gemeenschap wijzen uit dat het verbod een kwestie is die de gemeenschap levendig houdt. De referentie aan het beroep van de vzw United Sikhs laat aannemen dat de ouders van verzoeker met deze vereniging niet onbekend zijn. Daarenboven zijn deze beslissingen van verwerende partij inderdaad in de media onder de aandacht gebracht en werd het verbod op de website van het Gemeenschapsonderwijs bekendgemaakt en toegelicht.

In het licht van al deze feitelijke gegevens, samen genomen, vertoont de exceptie van verwerende partij de vereiste ernst om ze thans, in de huidige stand van de procedure, te aanvaarden.

De vraag of de drie bestreden beslissingen onderdelen vormen van een complexe handeling, is voor het onderzoek van de exceptie van laattijdigheid niet relevant. Het antwoord erop kan wel van belang zijn om na te gaan of wie zich door de eindbeslissing benadeeld acht, de vernietiging ervan mag vragen op grond van een onwettigheid die ergens in de loop van de complexe administratieve verrichting werd begaan en die een determinerende invloed op de eindbeslissing heeft gehad of verondersteld wordt een dergelijke invloed gehad te kunnen hebben. Het is daarbij overigens zonder belang of de onwettig geachte schakel al dan niet zelf ontvankelijk met een annulatieberoep kon zijn bestreden en

of de termijn waarin dat nuttig kon gebeuren intussen al dan niet reeds verstreken is.

Dit sluit evenwel niet uit dat wanneer voorbereidende beslissingen (kunnen) worden bestreden, dat beroep – en de vordering tot schorsing – binnen de gestelde zestig-dagentermijn moeten worden ingediend. Zelfs indien bijgevolg voor het debat de stelling van verzoeker wordt bijgevalen dat de tweede en de derde bestreden beslissing onderdelen zijn van een complexe verrichting die culmineert in het bestreden schoolreglement én in de veronderstelling dat het daarenboven aanvechtbare vóór-beslissingen zijn die zijn rechtssituatie dadelijk nadeel doen lijden zodat ze voor hem aanvechtbare rechtshandelingen zijn, dan blijft de conclusie dat hij ze met voorliggend verzoekschrift buiten de termijn van zestig dagen lijkt te hebben bestreden.

7. De exceptie wordt in de huidige stand van het geding aangenomen. De vordering is in die mate onontvankelijk.

V. Ontvankelijkheid van de vordering, voor zover ze is gericht tegen de eerste bestreden beslissing

8. Vooralsnog bestaat er geen noodzaak om over de door de verwerende partij tegen de eerste bestreden beslissing opgeworpen ontvankelijkheidsexcepties uitspraak te doen. Een onderzoek van en een uitspraak over die excepties zou alleen nodig zijn indien zou komen vast te staan dat de grondvoorwaarden voor het toewijzen van de vordering tot schorsing vervuld zijn, wat, zoals hierna zal blijken, niet het geval is.

VI. Onderzoek van de vordering

A. Herinnering aan de schorsingsvoorwaarden

9. Krachtens artikel 17, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State kan slechts tot schorsing van de tenuitvoerlegging worden besloten onder de dubbele voorwaarde dat ernstige middelen worden aangevoerd die de vernietiging van de aangevochten beslissing kunnen verantwoorden en dat de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de bestreden beslissing een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan berokkenen.

B. Moeilijk te herstellen ernstig nadeel

Uiteenzetting

10.1. In het inleidend verzoekschrift geeft verzoeker de volgende uiteenzetting van het door hem gevreesde nadeel:

“144. De onmiddellijke tenuitvoerlegging van de bestreden beslissing(en) berokkent aan [verzoeker] een moeilijk te herstellen ernstig nadeel.

Indien de bestreden beslissingen van kracht blijven, dan wordt de normale studievoortgang van Sukhjot ontegensprekelijk gehinderd, en wordt zelfs zijn recht tot toegang tot het onderwijs belemmerd.

Hij wordt immers belet om als leerling vrijelijk zijn geloofsovertuiging, het Sikhisme, te belijden en dit te uiten door de door hemzelf aanvaarde en gewilde (kledings)voorschriften ervan te onderhouden.

145. Enerzijds is het zo dat hij geen school meer kan lopen (met tulband) in de school van zijn keuze, basisschool De Linde.

Uiteraard is de normale studievoortgang om ook daar (op wandela[f]stand van zijn huis) in het volgend schooljaar 2013-2014 het 4e leerjaar te volgen, samen met veel van zijn vrienden.

146. Anderzijds is het zo dat Sukhjot gelet op het algemeen verbod uitgevaardigd door het GO! in geen enkele school van het GO! in de nabije omgeving nog school zal kunnen lopen met zijn tulband.

Verzoekers hebben nochtans expliciet gekozen voor het GO! omwille van het specifieke pedagogisch project [...] en omwille van de neutraliteit van haar onderwijs waarbij respect en eerbied voor de filosofische, ideologi-

sche en godsdienstige opvattingen van ouders en leerlingen (in principe, en tot voor kort) worden gewaarborgd.

147. Geheel ten overvloede kunnen verzoekers verwijzen naar de overweging uit het schorsingsarrest van Uw Raad nr. 202.039 van 18 maart 2010:

‘Volgens de Raad van State is een beslissing die een leerling de toegang tot haar huidige school en tot alle andere onderwijsinstellingen van het gemeenschapsonderwijs op een dergelijke wijze belemmert of onmogelijk maakt een beslissing die de leerling ernstig nadeel berokkent.

In onderwijszaken wordt daarenboven door de Raad van State over het algemeen aanvaard dat de impact van beslissingen die leerlingen ernstig in hun schoolloopbaan of hun studiekeuze raken – inschrijvingen, examenbeslissingen, tuchtbeslissingen over de uitsluiting van een leerling, beslissingen betreffende het huisonderwijs – naderhand nog moeilijk daadwerkelijk kan worden gekeerd en dat het derhalve zaak is, ten einde een moeilijk te herstellen ernstig nadeel te vermijden, die impact te voorkomen. Het is hier niet anders.’

148. Er is besluitend ontegensprekelijk een onmogelijk, minstens moeilijk, te herstellen ernstig nadeel dat door de schorsing van de tenuitvoerlegging van de bestreden beslissing(en) kan worden vermeden.”

10.2. Op de terechtzitting wijst verzoekers raadsman erop dat het schooljaar ondertussen van start is gegaan. Op de vraag van de ouders van verzoeker, om hun zoon ten minste in afwachting van het te verwachten schorsingsarrest toe te staan de patka te dragen op school, is door de directeur van de basisschool op 30 augustus 2013 met een standaardbrief geantwoord. Hierin wordt meegedeeld dat “conform de orde- en tuchtreglementering” zal worden gehandeld wanneer de school een inbreuk op het schoolreglement vaststelt. Verzoeker ging op 2 september 2013 naar school maar verliet de school om 9.30u. Op het einde van de schooldag werd hem per brief het volgende meegedeeld:

“Bij wijze van ordemaatregel mag uw zoon de lessen niet meer bijwonen omdat hij weigert het levensbeschouwelijk kenteken uit te doen. Er is opvang voorzien in de studie met opgave van een pedagogisch verantwoorde opdracht.

Indien uw zoon blijft weigeren gevolg te geven volgen er tuchtmaatregelen, die kunnen leiden tot de definitieve uitsluiting.”

Verzoeker biedt zich volgens zijn raadsman sindsdien dagelijks aan bij de school en, omdat hij er niet wordt toegelaten met de patka, volgt hij ondertussen de lessen in een gesubsidieerde vrije school in de buurt.

Verzoeker merkt voorts nog op dat tot heden nog geen uitsluitingsprocedure is aangevat, maar dat het compleet nutteloos zou zijn om te verwachten dat hij het georganiseerd beroep tegen een eventuele uitsluitingsmaatregel zou doorlopen op school, omdat zowel de samenstelling van het beroepscollege als de volgens de school dwingende teksten van de omzendbrief de uitkomst van dat beroep al op voorhand doen vaststaan.

10.3. De tweede vertegenwoordiger van verwerende partij legt een document neer dat ervan doet blijken dat verzoeker reeds op 1 juli 2013 werd ingeschreven in de gesubsidieerde vrije basisschool te Borgloon. Hij verklaart dat verzoeker er elke dag de les heeft gevolgd, en enkel op 2 en 4 september 2013 te laat is gekomen. Dat zijn ook de enige dagen volgens verwerende partij waarop verzoeker zich 's morgens bij De Linde heeft aangeboden.

Beoordeling

11. Het bestreden schoolreglement bevat, zo lijkt, regels die verzoeker grieven, aangezien het kwestieuze verbod een beperking is van zijn godsdienstbeleving. Het reglement is evenwel enkel van toepassing in de betrokken school. Zelfs indien in andere scholen reglementen gelden met eenzelfde strekking, volgt het nadeel dat verzoeker in die scholen bij veronderstelling ondergaat niet uit de tenuitvoerlegging van het hier voorliggende schoolreglement en vindt het zijn grondslag bijgevolg niet in de eerste bestreden beslissing.

Voorts volstaat het niet dat verzoeker door de onmiddellijke tenuitvoerlegging van het verbod een nadeel dreigt te ondergaan; dit nadeel moet ook ernstig zijn en moeilijk herstelbaar. Om de rechter te overtuigen, is procedu-

reel vereist dat een verzoekende partij in het inleidend verzoekschrift concrete en precieze aanduidingen geeft waarmee deze aspecten van het dreigende nadeel worden toegelicht en onderbouwd. Ook wanneer de schending van een fundamenteel recht wordt ingeroepen, is dit niet anders.

12. In de uiteenzetting van het nadeel blijft een toelichting achterwege waarom verzoeker, in afwachting van een uitspraak ten gronde, schier onmogelijk de hem opgelegde regels kan naleven zonder een ernstig en moeilijk te herstellen nadeel te ondergaan, terwijl een eventuele latere nietigverklaring niet volstaat als genoegdoening. Zoals de uiteenzetting is verwoord, wordt de Raad van State uitgenodigd om het enkele feit dat dit verbod aan verzoeker wordt opgelegd en dat hij het vanaf de eerste schooldag moet naleven, voetstoots als een nadeel te aanvaarden dat én ernstig én moeilijk herstelbaar is. Vastgesteld zij in dat verband dat “zichtbare” kentekens zijn verboden en dat de brief van 11 juni 2013 aan de ouders de mogelijkheid vermeldt om de levensbeschouwelijke kentekens in kwestie “te bedekken”.

13. In de thans voorliggende zaak stelt de Raad van State voorts vast dat verzoeker effectief is ingeschreven in de school en het schoolnet van zijn keuze en door verwerende partij bijgevolg is aanvaard als leerling. Een regelmatige leerling kan niet zomaar uit de school worden verwijderd. Indien de school daartoe reden ziet, wegens de eventuele overtreding van het schoolreglement, kunnen blijkens het schoolreglement zowel orde- als tuchtmaatregelen worden opgelegd. Daarbij moet verzoeker worden gehoord en kan hij zijn argumenten doen gelden. Indien verwerende partij finaal zou besluiten tot een definitieve uitsluiting, dan voorziet het schoolreglement in een georganiseerd administratief beroep. Of de uitkomst van een dergelijk beroep om zo te zeggen een uitgemaakte zaak is, doet er niets van af dat het nu eenmaal de eindbeslissing is, die na het uitputten van het georganiseerd administratief beroep tot stand komt, die bij de Raad van State ontvankelijk kan worden bestreden.

Op de terechtzitting is gebleken dat ten aanzien van verzoeker alleszins reeds tot een maatregel is besloten, in de brief van 2 september 2013 ‘ordemaatregel’ genoemd. Verzoeker heeft deze maatregel in de huidige stand van de rechtspleging niet in rechte bestreden.

Meer nog, verzoeker blijkt reeds op 1 juli 2013 ingeschreven te zijn in een andere basisschool te Borgloon, wat hij niet heeft vermeld in zijn verzoekschrift. Hij volgt in die school reeds vanaf 2 september 2013 de lessen. Hij wordt er niet gedwongen de patka af te nemen. Verzoeker is bijgevolg in de mogelijkheid, zijn godsdienst te beleven en onderwijs te volgen. Weliswaar is dit niet de school van zijn eerste keuze, maar waarom dit gegeven ernstig en moeilijk te herstellen is, wordt niet toegelicht.

14. Al het voorafgaande samen genomen, overtuigt de uiteenzetting van verzoeker de Raad van State niet om een ernstig en moeilijk te herstellen nadeel te onderkennen als rechtstreeks volgend uit de onmiddellijke tenuitvoerlegging van het bestreden schoolreglement.

15. Er is dan ook niet voldaan aan ten minste één van de voorwaarden gesteld in artikel 17, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State die cumulatief vervuld moeten zijn wil een vordering tot schorsing worden toegewezen.

VII. Voorlopige maatregelen

16. De vordering tot het bevelen van voorlopige maatregelen onder verbeurte van een dwangsom volgt het lot van de hoofdvordering.

BESLISSING

De Raad van State verwerpt de vordering.

Dit arrest is uitgesproken te Brussel, in openbare terechtzitting van 19 september 2013, door de Raad van State, IXe kamer, samengesteld uit:

Geert Van Haegendoren,	kamervoorzitter,
Bruno Seutin,	staatsraad,
Bert Thys,	staatsraad,
bijgestaan door	
Vera Wauters,	griffier.

De griffier

De voorzitter

Vera Wauters

Geert Van Haegendoren